

25 januari 2025

JEZUS EN NICODEMUS: OPNIEUW GEBOREN WORDEN

Johannes 2, vers 23 t/m Johannes 3, vers 16

Als je de predikanten-opleiding doet, dan is een van de verplichte onderdelen in je opleiding gesprekstechniek. Maar voor heel veel functies is gesprekstechniek een vast onderdeel in de opleiding. Het allerbelangrijkste in gesprekken is: goed luisteren. Dat zal u niet verbazen, denk ik. Maar hoe doe je dat? Nu, bijvoorbeeld: door terug te geven wat je hebt gehoord. En dan niet alleen wat je hebt gehoord aan woorden, maar ook wat je hebt opgevangen aan emoties en gevoelens: 'ik hoor je zeggen dat je hier heel veel pijn van hebt ondervonden.' Of bijvoorbeeld samenvatten wat de ander heeft gezegd. En wat ook belangrijk is: je bewust zijn van je eigen referentiekader. Oppassen dat je niet allemaal dingen van jezelf gaat inbrengen, waardoor het verhaal en de beleving van je gesprekspartner helemaal ondersneeuwt.

Nu, wij hebben zojuist een gesprek kunnen beluisteren tussen Jezus en Nicodemus en werkelijk alle regels die ik heb geleerd van gesprekstechniek worden hier door Jezus met de voeten getreden. Dat is best vreemd!

Nicodemus komt bij Jezus op gesprek. In de nacht. Daar zijn meerdere verklaringen voor gegeven, maar als je het mij vraagt doet Nicodemus dit omdat zo'n bezoek aan Jezus nogal omstreken is. Nicodemus is een van de joodse leiders en hij zet met zo'n bezoek aan Jezus min of meer zijn reputatie op het spel. Met een onopgemerkt nachtelijk bezoek wil hij volgens mij mogelijke discussies en lastige vragen omzeilen. Nu, als hij Jezus heeft gevonden, spreekt hij Hem met respect aan: 'Meester, wij weten dat U van God gekomen bent als leraar, want niemand kan deze tekenen doen die U doet, als God niet met hem is.' En wat doet Jezus tegenover deze waarschijnlijk toch wat nerveuze Nicodemus, die met veel respect het gesprek probeert aan te knopen? Jezus laat niet merken dat Hij Nicodemus heeft gehoord. Hij geeft niet terug wat Hij opmerkte aan gevoelens. Hij vat al helemaal niet samen. Hij brengt totaal iets anders in, iets helemaal van Zichzelf: voorwaar, voorwaar, Ik zeg je: als iemand niet opnieuw geboren wordt, kan hij het Koninkrijk van God niet zien.'

Je kunt je afvragen of dit wel een gesprek is. Het loopt namelijk uit op een monoloog van Jezus, waarbij wij Nicodemus alleen maar twee keer met verbazing (of wat het is geweest) een vraag horen stellen. Hoe moet je nu naar deze ontmoeting kijken? Nu, weet u wat het volgens mij is: Jezus is niet gekomen om met ons het gesprek aan te gaan, maar om ons iets te geven. Om ons alles te geven. In termen van gesprekstechnieken: *Jezus is het antwoord op onze niet gestelde vraag*. En daar wil ik iets

over vertellen in de preek: wat voor een prachtig antwoord Hij is op een niet gestelde vraag.

Ik denk dus dat het zeker niet pastorale onkunde was dat Jezus zo het gesprek inging. Hoe zou dat ook kunnen... Nee, Jezus toont Zich zelfs heel pastoraal door in de nacht Nicodemus te ontvangen. Dat zegt iets over Zijn betrokkenheid: iemand te woord willen staan, midden in de donkere nacht! En het is ook wel heel symbolisch: hier zien wij het Licht der wereld schijnen in onze duisternis. Zo was Johannes ook zijn Evangeliebeschrijving begonnen.

Maar laten wij even wat meer naar Nicodemus kijken: het is natuurlijk wel heel mooi dat hij Jezus in de duistere nacht opzoekt. Hij staat daarmee symbool voor zoekende mensen. En daar wordt je toch blij van. Afgelopen week werd er vanuit onze gemeente een Bijbelkring ergens in Maarssen gehouden en er waren maar drie deelnemers, maar eentje daarvan was nieuw. En toen zij iets over het geloof hoorde, toen zei zij: 'dat vertrouwen zou ik ook wel willen hebben'. Nou, daar word je toch blij van dat mensen zoeken, dat mensen soms aankloppen, dat er onverwacht zomaar iemand – overdag of 's nachts – het gesprek aangaat en meer wil

weten! Volgende week zal de Alphacursus starten en laten wij danken dat God een heel aantal deelnemers naar Alpha heeft geleid, waarschijnlijk 6 tot 9 personen!

Waarom zou *Nicodemus* eigenlijk zijn gaan zoeken? Er werd veel gepraat in Jeruzalem over Jezus' wonderen, zo vertelde Johannes. Nicodemus begint daar ook gelijk over, tijdens zijn bezoek. Maar 'het gaat

ten diepste niet om Mijn wonderen', zo maakt Jezus meerdere keren duidelijk aan de mensen om Hem heen. Tja..., waarom zoek ik Jezus eigenlijk? Omdat Hij geeft, wat ik zou willen hebben? Omdat Hij een waardevolle aanvulling is op mijn levensproject? Omdat Hij het superlatief is, de overtreffende trap van alles wat ik om mij heen zie? Of... *omdat Hij is Wie Hij is?*

Je ziet hier bij Nicodemus dat Jezus heel radicaal de zoektocht van Nicodemus afkapt. Nicodemus vertelt – en ik denk dat hij het echt heel oprecht doet hoor! – Nicodemus vertelt wat hij tot nu toe heeft gevonden: 'wij weten dat U van God gekomen bent als leraar, want niemand kan die tekenen doen die U doet, als God niet met hem is'. Maar Jezus zegt: *voorwaar, let op!, als iemand niet opnieuw geboren wordt, kan hij het Koninkrijk van God niet zien*. Er is meer nodig dan 'wat jullie weten', zo lijkt Jezus hiermee duidelijk te maken. Met onze opgestapelde kennis en ontwikkelde kunde komen wij er niet. Met onze motivatie inzet – hoe waardevol ook - halen wij het niet. Een *nieuwe geboorte*, zegt Jezus. Dat is nodig. Dus: iets totaal nieuws, wat er nog niet was en wat niet aanhaakt bij wat er al is.

Een nieuwe geboorte... Ik vind het zo'n mooie uitdrukking die Jezus hier gebruikt. Ik zal dat straks nog meer inkleuren wat die nieuwe geboorte, wat dat (in kerkelijke taal) 'wedergeboren zijn' inhoudt..., maar even dat woord op zich: opnieuw geboren worden. Dat is dus

totaal nieuw. Geen renovatie, een restauratie, even wat bijwerken, een belangrijke update misschien? Nee: compleet nieuw wil Jezus ons hebben. Een nieuwe geboorte. En zoals elke geboorte (Psalm 139): dat hebben wij zelf niet in de hand. We kunnen als mensen heel plat praten over 'een kindje nemen' of zelfs 'een kindje maken', maar hier houdt alle maakbaarheid van ons compleet op: bij een geboorte, bij een nieuw gezond leven valt alle denken, doen, 'wij weten' en 'wij regelen', het valt stil ... het enige is: stille verwondering.

Nog iets anders over die term 'nieuwe geboorte': Jezus gebruikt hier wat lastig te vertalen woorden hoor... 'Opnieuw geboren worden', letterlijk staat er zoiets als een geboorte-van-omhoog. Van omhoog: die nieuwe geboorte waar Jezus het over heeft, de nieuwe geboorte die wij nodig hebben, dat komt niet op uit de mensen, dat gaat niet op de menselijke wijze – wat al een wonder is – nee, het is *nieuw leven rechtstreeks bij God vandaan*. Hemels, van omhoog, bij God vandaan.

'Voorwaar, let op: ieder die niet opnieuw, die niet opnieuw geboren wordt, kan het Koninkrijk van God niet zien'. Ik denk dat Jezus met deze ene zin Nicodemus dus eerst op zijn zoektocht compleet stil zet. Nicodemus begon met 'wij weten', maar Jezus kapt hem af: 'Nicodemus, Ik ben niet gekomen om jouw vergaarde kennis compleet te maken. Ik ben niet gekomen als oplossing voor jullie problemen zodat jullie mensen weer een tijdje verder kunnen op jullie wegen. Ik ben gekomen om een compleet nieuw begin te maken, om helemaal overnieuw te beginnen met jullie.'

Jezus zet ons helemaal stil. En eigenlijk ook: helemaal klem. Hij brengt ons tot het besef dat het probleem van ons mensen echt dieper zit dan wij zoekende mensen misschien zouden willen horen. De zonde heeft *alles* in deze wereld aangetast. De duisternis is tot in heel ons bestaan doorgedrongen, tot in heel het denken, het doen, ons voelen, ons willen. Dat Jezus Nicodemus gelijk aan het begin van het gesprek radicaal onderbreekt, is tekenend: zo is God ons ook komen redden. God brak in al onze drukten en denken opeens in met de komst van Jezus. De stroom van al onze woorden en daden, opbouwen en stuk maken werd radicaal onderbroken: 'Stop! Ik maak alle dingen nieuw.' Het heil, de redding, moest namelijk echt van God moet komen. Van boven. Je moet van omhoog geboren worden. Want zo ver is onze wereld van Gods werkelijkheid afgeraakt. Lijmen heeft geen zin meer. De wereld is echt opgegeven. Maar daarom heeft God Zijn Zoon gegeven.

Het moest van boven, van omhoog komen... Dit laat mij ook begrijpen waarom het hele geloof in Christus Jezus, Zijn redding, Zijn kruisdood en opstanding, het eeuwige leven door Hem..., waarom dat alles voor mij eigenlijk een mysterie blijft. Ja, ik geloof erin! Ik houd mij eraan vast. Wij blijven het als kerk belijden, we zullen het straks ook weer dapper met elkaar uitspreken. Maar het sluit totaal niet aan bij wat ik denk, waar ik mee bezig ben, hoe mijn leven is, hoe ik voel, wat ik kan begrijpen. Karl Barth, een theoloog uit de vorige eeuw die bekend staat om zijn radicale denken hierover, had het over 'Senkrecht von oben'. Loodrecht naar beneden. Gods redding komt loodrecht naar beneden. En dat zorgt hier op aarde voor kortsluiting. Want dit is niet wat wij hadden verwacht! Dit is eigenlijk ook niet wat wij mensen wilden! Alles wordt ons uit handen geslagen! We staan er compleet machteloos en hopeloos en begripsloos bij. Wij

houden niets meer van onszelf over! Maar God geeft ons alles wat wij nodig hebben.

Waarom meet ik dit nu zo breed uit wat van-omhoog-geboren betekent? Nu, het kan teleurstellingen voorkomen. Want (ik denk dat het van alle tijden is, maar) tegenwoordig hoor je van veel mensen dat ze op een of andere manier met spiritualiteit bezig zijn. Met religie. Dat mensen zoeken en 'er wel iets mee hebben'. Maar soms hè helpt dat helemaal niet om mensen tot het geloof in de Heere Jezus te leiden. Juist niet zelfs. Je zou zeggen: hoe kan dat? Men lijkt toch een bepaalde antenne te hebben voor religie, men is geïnteresseerd, men is 'zoekende', maar onze vragen sluiten niet aan bij Jezus' antwoord... Nicodemus kwam aan met zijn kennis – 'wij weten' – en hij zocht oprecht, als je het mij vraagt..., maar zijn godsdienstige zoektocht werd radicaal door Jezus afgebroken. Zijn religieuze weg werd afgesloten. Jezus hielp hem niet verder op weg en wandelde niet met hem mee op het spirituele pad. Nee: *Ik ben de weg*. Jezus vormt niet een logische aansluiting op ons zoeken, maar laat ons eerst beseffen hoe gevangen wij in onze eigen gedachtegangen, doen en laten. Hij is het antwoord op onze niet gestelde vraag. Geloven is daarom echt een stap, een sprong, een alles-loslaten en tegelijkertijd alles-ontvangen.

En... ik denk dat Jezus Nicodemus ook tegelijkertijd tot het besef wilde brengen wat voor bijzonder moois God ons in Jezus wil geven. Een nieuwe geboorte! En dat is echt veel groter dan wij kunnen begrijpen. Toen Johannes de Doper zijn volksgenoten aansprak (hoofdstuk 1), toen zei hij: 'jullie kennen Hem niet'. En van zichzelf zei hij ook eerlijk: 'ik kende Hem niet' (Joh 1: 33), maar God heeft het mij bekend gemaakt'. Het is dus letterlijk en figuurlijk *ongekend* wat wij in Jezus ontvangen! Een nieuwe geboorte! Een totaal nieuw begin! Wat wij niet kunnen bedenken. Wat wij dus ook niet hoeven te maken. Wat Hij in ons en door ons heen wil geven. In Jezus. Jezus alleen. ... Nou, nu dan: wat is die nieuwe geboorte, die geboorte van omhoog?

Nu, als Nicodemus zijn verbazing uitsprekt – 'Hoe kan een mens opnieuw geboren worden als hij oud is?' – dan zegt Jezus hetzelfde maar dan met iets andere woorden: 'voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: als iemand niet geboren wordt uit water en Geest, kan hij het Koninkrijk van God niet binnengaan.' Opnieuw geboren worden, geboren worden 'van omhoog'..., en nu dan: geboren worden uit water en Geest'..., het wordt eerder ingewikkelder dan begrijpelijker misschien... Geboren worden uit water en Geest... Water heeft te maken met reiniging. Water is beeld voor reiniging, denk maar aan de doop. Reiniging, vernieuwing. En geest, dat verwijst naar de Heilige Geest. Het Geestelijke werk wat God in ons tot stand wil brengen. Ik moet denken aan een prachtige belofte, die Ezechiël eeuwen hiervoor mocht uitspreken namens God. Ezechiël profeteerde tot zijn volk: *'Ik (God) zal rein water op u sprenkelen en u zult rein worden. Van al jullie onreinheden en stinkgoden zal Ik jullie reinigen. Dan zal ik u een nieuw hart geven en een nieuwe geeft in uw binnenste geven. Ik zal het hart van steen uit jullie lichaam wegnemen en een nieuwe geest in jullie binnenste geven. Ik zal Mijn Geest in jullie binnenste geven.'* Geboren worden uit water en Geest..., dat heeft te maken met dat God ons compleet reinigt, vernieuwt, alle schuld en schaamte verwijdert, ons tot blinken

brengt... en dat Gods Geest ons tot nieuw leven brengt. Een nieuw leven, vanaf het begin, eigenlijk precies zoals met een geboorte: wij leren op een nieuwe manier te spreken. Wij leren 'papa', 'Abba' zeggen als eerste woordje. Wij leren met onze nieuwe geboorte nieuwe woorden, een nieuwe taal, de taal van de liefde. Wij leren als kind vertrouwen, op onze hemelse Vader vertrouwen. Wij leren ook – dat hoort er ook bij na de geboorte - nieuwe stapjes te zetten in het leven. Wij leren te lopen, een nieuwe levenswandel, met vallen en opstaan weliswaar, maar zo gaat dat nu eenmaal. Wij leren wat liefde is en wat geliefd zijn is. Wij leren 'dank U wel' te zeggen. Wij leren te spelen en te delen. Dat is een nieuwe geboorte. Geboren uit water en Geest. Gods Geest die ons zo diep reinigt en ons leven werkelijk nieuw maakt, vanaf het begin.

Ik heb er laatst wat over gesproken met gemeenteleden. Ik vroeg de jongeren bijvoorbeeld tijdens een catechisatie of zij misschien iets van dat nieuwe, van die vernieuwing ervoeren in hun relatie met God. Nu, een tiener gaf aan dat zij zich zo veilig voelde door God. Dat is toch prachtig? En een ander vertelde dat zij door haar relatie met God op een andere manier leerde omgaan met mensen. Prachtig nieuw leven! ... En op een kring vertelde iemand hoe zij zo diep geraakt werd door Gods liefde, toen zij op een zondag in de kerk in het zonlicht luisterde. Letterlijk en figuurlijk werd zij op dat moment in het licht gezet. En een ander vertelde hoe God haar had verteld – ze hoorde letterlijk een stem – dat zij zich geen zorgen hoefde te maken, omdat God bij haar was. Tja, *de wind waait echt waarheen hij wil en u hoort zijn geluid, maar u weet niet waar hij vandaan komt en waar hij heengaat. Zo is het met iedereen die uit de Geest geboren is.*

Die geboorte uit water en Geest is iets ongrijpbaars, maar wel merkbaar. Niet te vatten, maar wel te ervaren. Trouwens: ook merkte iemand op dat Gods Geest ook soms wel door moeilijke dingen heen kon werken. Een nieuwe geboorte en ontwikkeling, tja, dat is ook een pijnlijk proces. Het is niet slechts een verzameling van bijzondere en mooie ervaringen. Maar wat mooi om te horen hoe God met Zijn Geest in ons leven werkt, toch?

'Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: als iemand niet geboren wordt uit water en Geest, kan hij het Koninkrijk van God niet binnengaan.' Daar komt het dus op aan. Op die geboorte van omhoog, dat totale nieuwe begin bij God vandaan. *Bent u al opnieuw geboren?*

Zo'n vraag kan verlamdend werken. Omdat u of jij misschien niet een bepaald moment aan kan wijzen, waarop je een totale verandering bent ondergaan. Sommige mensen hebben zo'n moment, een bekeringservaring. Anderen niet. Het is trouwens ook de vraag wat wij precies onder, die geboorte van omhoog, de wedergeboorte verstaan... Is dat iets dat de Heilige Geest in ons hart legt en begint vervolgens het geloof in ons te groeien? Is 'wedergeboorte' het begin van je geloofsweg? Of verstaan wij onder 'wedergeboorte' de algehele verandering die wij ondergaan en ontwikkeling die wij doormaken. Maar dan is het dus niet een moment, niet een moment dat je aan kunt wijzen, maar een proces, een heel lang proces. Zo kan je ook de menselijke geboorte zien: het kan een specifiek moment zijn (hij is geboren op ... om ...), maar ieder die het als vrouw heeft meegemaakt of die er als man bij stond, weet dat een geboorte een heel lang en heftig proces kan zijn. Er zijn in de traditie hele schema's gemaakt van hoe en

wanneer de wedergeboorte – het opnieuw geboren – in de mens plaatsvindt en wat dat precies inhoudt. En als je in Amerika komt, dan moet je ook in bepaalde geloofsgemeenschappen de vraag kunnen beantwoorden: 'are you a born again Christian'? Maar u zult merken dat ik er wat huiverig voor ben. Jezus zei: de wind waait waarheen hij wil, je weet niet waar hij vandaan komt en waar hij heengaat, zo is het met iedereen die uit de Geest geboren is'. Volgens mij moeten wij het daarom niet teveel in een systeem gieten, of momenten willen aanwijzen. Daar wordt je alleen maar onzeker van. Ik denk trouwens ook dat Jezus met het werk van de Geest meestal iets groters bedoelt dan het werk in dat specifieke individu en in hem en in haar. Het gaat meestal over de gemeente. Het betreft ons samen.

En toch zou ik u willen vragen om er toch over na te denken of u opnieuw, van omhoog, geboren bent. Want hier komt het wel op aan: op dat totale nieuwe begin. Op die transformatie. God wil namelijk dat u en jij in Hem geloven, maar Hij heeft veel meer voor u en mij op het oog: een transformatie. Een geestelijke vernieuwing. Een geboorte van omhoog. 'Papa', Abba leren zeggen. Nieuwe stappen leren zetten. Leven uit vertrouwen. Leren delen. Leven in diepe verbondenheid met de Vader, met de Zoon en de Heilige Geest. Je laten opnemen in de gemeenschap met Hem. Met Hem en door Hem en tot Hem leven. En dat gaat met vallen en opstaan. Daarom: niet opgeven, als het taai is of stroef verloopt. Maar echt ervoor gaan. En misschien moet er wel veel meer op de kop in je leven, nieuw, overnieuw, dan je aanvankelijk dacht.

Of Nicodemus een born again Christian is geworden, dat lezen wij niet in ons Bijbelgedeelte. Maar later, in Johannes 7 komen wij Nicodemus weer tegen. En dan geeft hij in een verhitte discussie met zijn collega's tegengas: 'je moet Jezus niet zomaar veroordelen.' Mooi! En aan het einde van het Johannesevangelie komen wij Nicodemus nog een keer tegen. Als Jezus gestorven is. Samen met Jozef van Arimathea draagt hij dan zorg voor het lichaam van Jezus en begraven zij Hem. Ik denk dat het wel goed is gekomen met hem. Hij moest op Jezus zien, op die Mensenzoon die werd verhoogd aan het kruis, zo had Jezus tegen hem gezegd. Nu, Hij is Jezus gevolgd. Tot bij Zijn sterven. En Jezus' sterven, tja, dat heeft alles met onze nieuwe geboorte te maken.

Jezus heeft duidelijk gemaakt aan Nicodemus en daardoor ook aan ons dat dit nieuwe begin, dat deze ingang tot Gods Koninkrijk, echt helemaal van God komt, van boven is. Het is Gods werk. Het is Gods antwoord op de vraag die door ons mensen niet is gesteld. En daarom – omdat het voor ons mensen zo ongekend en zo anders is - is het zo belangrijk om ervan te getuigen. Want dit prachtige antwoord van God, die nieuwe geboorte, borrelt niet zomaar bij mensen op. Je verzint het niet. Je zoekt het niet. Het moet je aangezegd worden. Je moet het ondervinden.

Ik hoop dat u en ik en velen met ons samen met Nicodemus stil zullen worden van verwondering over die nieuwe geboorte... en dat met vallen en opstaan er sprake mag zijn van werkelijk nieuw leven... Dan is het Koninkrijk van God namelijk nu al gekomen.